túl nagyon is jól ment a determináltság bizonyítása. Ha pedig logikáját elfogadtuk, cáfolni nem lehetett, mert a determináltság igaz volt, csak nem a teljes igazság.

Mi sem bizonyítja jobban az új műfaj optimizmusát, mint az, hogy a meghatározottság helyett az egyén önmagából való kilépésének, a környezetre való hatásának lehetőségét tételezi. Teremtő kifelefordulás, önmagunkról való nagyvonalú megfeledkezés, valami dicséretes nemtörődömség van ebben a fordulatban. Mivel azonban determináltság van, és ezt az egyén nem is szándékozik kétségbe vonni, magát epikusan nem formálhatja meg. Az epikusan megformált alakok viszont azért nem hasonlíthatók az énhez, azért nem lesznek körüljárhatóak, mert meghatározottságukat hangsúlyozva a kibontakozás lehetőségeinek epikus kerestetése didaktikát eredményezne. Mind ez ideig az ideál metafizikus, statikus jellege tette lehetővé a megformálást. Kisregényeinkben az ideál merőben dialektikus, dinamikus felfogása hárítja el az efféle próbálkozásokat.

Az egyén és környezet dialektikájának háttérbe szorulásáról mondottak gyanakvást szülhetnek az új műfajjal szemben. Pedig kár elfelejteni, hogy Balzac, Tolsztoj ábrázolásban megnyilvánuló dialektikája egy háttérben maradó metafizikán alapszik. Bár ez a metafizika volt a regényt összetartó, anyagának célt adó elem, az a tulajdonképpeni művészi munka körén kívül maradt. Konstruált, nem valóságos, de magának igazságtartalmat követelő rendszert jelentett, és arra utalt, hogy az íróknak nem sikerült szubjektív tartalmaikat teljes egészében a regény dialektikus részében kifejezni, azaz elemzően, a maga realitásában ábrázolni. Kisregényeinkben a főhős kiemelése a környezetből a régi metafizika leküzdését jelenti, és elődjéhez úgy viszonyul, mint a valóságos célszerű emberi cselekvés az isteni teremtés képzetéhez. A rövidített perspektívában tehát nem csupán az emberi lét bizonyos eddig elemzett kérdéseitől való elfordulás fejeződik ki, hanem eddig elemzetlen, hamis tudattal jelentkező tartalmak reális felfogása is. E változás következtében a kisregény igazi hőse sosem az epikusan ábrázolt társadalmi létező, hanem a lírai-intellektuális formában megnyilatkozó társadalmi cselekvő. A nagyregényben a dialektika a metafizikus világrend helyre billentésének eszköze, a kisregény viszont egyén és környezet alkalmi szembeállításával egyengeti a dialektika útját.

SIPOS GÉZA

A KISZ ZÁSZLÓBONTÁSA SZEGEDEN*

AZ IFJÚSÁGI MOZGALOM TÖRTÉNETÉBŐL

A proletárdiktatúra megteremtése után, az ötvenes évek elején Magyarországon a szocializmus építésében ténylegesen elért sikerek mellett aggasztó jelenségek ütötték fel fejüket a pártban. A Rákosi—Gerő-féle vezetés letért a marxizmus—leninizmus elvi alapjáról. A párt és állami életben, a gazdasági élet irányításában szektás, dogmatikus politikát, parancsolgató módszereket honosítottak meg, amelyek igen súlyos hibákhoz, nem egy esetben megbocsáthatatlan bűnökhöz vezettek. Magatartásukon még az SZKP XX. kongresszusa után sem változtattak alapvetően. A hibák kijavítását továbbra is akadályozták, felléptek a hibák kijavítását szorgalmazó pártvezetők ellen, ezek minden megnyilvánulását frakciónak bélyegezték. A hibás módszerekhez való csökönyös ragaszkodásuk, a kibontakozást gátló tevékenységük akadályozta az országban megindult egészséges törekvések érvényesülését, és komoly elégedetlenséget okoztak a pártban, az egész országban, a párton kívüli lakosság körében is.

A belső reakció és külső ellenforradalmi erők, amelyek sohasem mondtak le restaurációs céljaikról, kapva-kaptak az alkalmon s megkezdték szervezkedésüket. Különösen meggyorsították tevékenységüket, mikor felismerték, hogy a pártban is szakadás állt be: a marxizmus—leninizmushoz hű erők, a szektás vonalvezetéssel szemben jelentős pozíciókat szereztek s megkezdték a korábbi évek hibáinak kijavítását. Az ellenforradalmi erők keresték a számukra legalkalmasabb, viszonylag veszélytelen, de mégis kulcsfontosságú területeket, amelyeken keresztül csapást mérhetnek a szocializmushoz hű erőkre és a pártot is megingathatják. Így kezdték el támadásukat a DISZ ellen, ahol a párt és a DISZ kapcsolatában és tevékenységében fellelhető hibák, a személyi kultusz és következményei, a hibák kijavítását célzó huzavona az ifjúságban bizonyos eszmei zűrzavart okozott. Ezt hasz-

* A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának évfordulóján, 1957. március 21-én mondták ki ünnepélyes keretek között — Szegeden is — a magyar ifjúság egységes szervezete, a KISZ megalakulását. A 10. évforduló alkalmából is aktuális a fenti tanulmány közzététele.

nálták ki a magukat kommunistáknak álcázó elemek, Nagy Imre, Losonczi csoportja a párt és a DISZ elleni egyesített támadásra. A támadás következtében sikerült az ifjúság jelentős részének bizalmát megingatni a párt és a szocializmus iránt. Az így előkészített talajon az ellenforradalmi támadás gyors eredményhez vezetett, és az ifjúság szervezetének szétzúzása gyorsan bekövetkezett.

A DISZ FELBOMLÁSÁNAK OKAI ÉS KÖRÜLMÉNYEI

Az ifjúság különböző rétegszervezeteiből 1950-ben létrejött egységes szövetség: a Dolgozó Ifjúság Szövetségének kezdetben eredményes, sokrétű, sokszínű tevékenységében az 1954—1955-ös időszakban lényeges hibák jelentkeztek. Ezek a hibák elsősorban az MDP hibás politikájából, annak gyakorlati következményeiből fakadtak. Tekintve, hogy a DISZ mindenben másolta az MDP módszereit, az itt elkövetett hibák tükröződtek az ifjúsági mozgalomban, a DISZ-ben és az Úttörő Szövetségben is. A pártnak nem volt, illetve csak szavakban volt helyes ifjúsági politikája, mely a gyakorlatban nem valósult meg. A DISZ lényegében az MDP ifjúsági szervezete volt, a gyakorlatban azonban nem érvényesültek az ifjúsági szövetség vezetéséről szóló lenini elvek. A DISZ-ben nem volt meg az elvi egység, elvi követelmények nélkül tömörítette a legkülönbözőbb nézetű fiatalokat. Az egymilliós taglétszám elérésére való törekvés, elvtelen taglétszám-hajszolás elterelte a figyelmet az elvi, politikai egység megteremtésének követelményeiről, illetve eleve lehetetlenné tette azt. A politikai meggyőző munka helyett látványos tagtoborzás, a tartalmas szervezeti élet helyett felszínes nevelő munka folyt, amely nem vette figyelembe az ifjúsági rétegek helyzetét, igényét, politikai felkészültségi fokát és érdeklődési körét sem. A szervezeti élet szinte azonosult az üzem, intézmény, iskola államilag előírt foglalkozásaival, s azok felnőttes módszereivel. A tagság formális volta, a formális munka elidegenítette az ifjúság egy részét a DISZ-től. A DISZ-ben nemcsak a központi vezetésben levő hibák, hanem a helyi politikai torzulások is jelentkeztek, s az általánosan meghonosodott módszerek színtelenné, öregessé, agyonpolitizálttá tették a szervezeteket, ami végső fokon az ifjúság kiábrándulásához vezetett.

Fokozta ezt a kiábrándultságot és csalódást a személyi kultusz és a már ismert okok miatti párton belüli válság. A DISZ központi és helyi vezetői ezt a helyzetet felismerve, keresték ugyan a helyes arányt a politikai munka és a színes szervezeti élet, a sport és kulturális igények kielégítése között, sok helyes kezdeményezés mellett azonban — megfelelő anyagi eszközök híján — mégis a formális, mérhető, kifelé látványos akciók és mozgalmak kerültek előtérbe. Ennek következménye, hogy az ifjúság jelentős részét, a DISZ-tagokat is inkább megtalálhatjuk a szakszervezetekben, a MÖHOSZ-ban, a különböző sport- és kultúrotthonokban, klubokban, amelyek jelentősebb anyagi alappal és eszközökkel rendelkeztek a sport- és kulturális igények kielégítésére, mint a DISZ. Ez a tény az egységes ifjúsági szervezetek elvének hangoztatásával szemben nagyfokú megosztottságot eredményezett, s ezt az együttműködés hiánya — e szervezetek között állandóan megújuló ellentétek, esetenként elvtelen viták és csábítási kísérletek — még inkább fokozta. A DISZ szervezeteiben így a szükséges eszközök és anyagi lehetőségek hiányában egyre inkább a népszerűtlenebb politikai feladatok megoldása került előtérbe, kevés gondot fordítva a sport-, és kulturális igények kielégítésére, a fenti szervezetekben viszont a politikai nevelés került háttérbe, vagy éppenséggel végképp elmaradt. Ez a helyzet aztán nagymértékben hozzájárult a DISZ szervezeteinek későbbi szétzilálásához.

A DISZ ennek ellenére jelentős eredményeket ért el országosan és Szegeden is, főként az ifjúság politikai és munkára nevelésében. A DISZ szervezeteiben ezrével sajátították el a fiatalok a marxizmus—leninizmus alapjait. A DISZ tagjai a termelésben élenjártak, különösen a brigádmozgalmakban, az export-brigádok, takarékossági brigádok a fiatalok ezreit tömörítették, s értek el számottevő eredményeket. Közhasznú társadalmi munkában, az árvízsújtotta területeken és a Dunai Vasmű építésénél ezrével vettek részt önkéntesen, szabadságuk terhére, mindenekelőtt a DISZ tagjai.

A DISZ-nek Szegeden 1956-ban 312 alapszervezete s mintegy 18 000 tagja volt. A taglétszám nagyarányú felfutása — csakúgy mint országosan — nem járt együtt a DISZ belső tartalmi fejlődésével. 1955 végén, 1956 tavaszán a DISZ központi és a helyi vezetői is fokozottabban keresték a módját a korábbi hibák kijavításának; igyekeztek megteremteni a helyes arányt a politikai munka és a sokrétű, színes szervezeti élet kialakításához, melynek eredményeképpen a DISZ-szervezetekben felélénkülés volt tapasztalható. A szervezeti élet felfrissítése, új módszerek, új vezetési elvek meghonosítása nem ment zökkenő nélkül. A régi módszerek erősen

tartották magukat, azok leküzdése hosszabb időt vett volna igénybe. A számszerűleg kimutatható eredmények sokak előtt elrejtették a DISZ-ben levő valóságos állapotokat, s megakadályozták az egészségesen megindult kibontakozást.

Ebben az új formákat, módszereket, a kibontakozást őszintén kereső időszakban, a DISZ munkájának megjavítására tett erőfeszítések közepette jelentek meg a Művelt Nép hasábjain az emlékezetes nyílt támadások az ifjúsági szövetség ellen. A támadás a DISZ-t érte ugyan, de lényegében az MDP ellen irányult. A támadás elvi elindítói kétségbe vonták a DISZ önálló létjogosultságát: „A DISZ csak a Népfront keretében nőhet naggyá" — állítja a Művelt Nép cikkírója. Ezzel a megállapítással tagadja a pártirányítást, ki akarja szakítani a DISZ-t a párt vezetése alól. Tagadja a DISZ eredményeit az ideológiai nevelés, a termelés, a tanulás, a szervezeti élet és politikai mozgalmak területén is.

Ezzel kritikai kampány kezdődött, amely nyílt támadásba ment át az ifjúsági szövetségen belül levő ellenséges és megtévesztett fiatalok részéről, sőt más társadalmi és állami szervek vezetői is csatlakoztak ezekhez a támadásokhoz és elmarasztaló állásfoglalásokhoz. Mindenekelőtt a Hazafias Népfront, a MÖHOSZ, és a sportkörök egyes vezetői fogadták helyesléssel e támadást és vonták kétségbe a DISZ létjogosultságát.

A DISZ-t ért nyílt támadás lefékezte a korábban megindult egészséges útkeresési folyamatot. Az ifjúsági szövetség tagságának egy része élénken reagált e támadásokra. A vezetők elfogultan védték a DISZ-t, védték ezzel a hibák egy részét is, látványos, számszerű eredményekkel bizonygatva a DISZ korábbi sikereit. Figyelmüket nem az elkövetett és meglevő hibák kijavítására fordították, hanem a vitára, melyet rájuk kényszerítettek, miközben a tagság egy része — különösen az egyetemi és középiskolás ifjúság — már magáénak sem érezte szervezeteit. Ennek kétségkívüli egyik oka, hogy éppen a tanulóifjúságot fűzte legkevésbé megfelelő élmény, romantikus emlék a DISZ-hez. E szervezeteknél volt érezhető talán legjobban a fiatalok problémájától, érdeklődésétől való elszakadás és a meglevő tényleges, jogos elégedetlenség a tagság egy részénél a DISZ hibáinak felnagyításához vezetett. Az ellenforradalmi elemek azután e hibákat meglovagolva, intézhettek nyílt támadásokat a DISZ szervezetei ellen. E támadás folyt a DISZ-en belül is, a DISZ-en kívül is és végül is az ellenforradalmi események kapcsán a DISZ felbomlásához vezetett.

Szegeden a DISZ elleni nyílt fellépést, szervezett támadást először a tudományegyetemen figyelhetjük meg. A tudományegyetem jogi karán kialakult egy csoport — melyet Budapestről irányítottak —, maga köré gyűjtötte az elégedetlen és az egyetemen meghúzódó deklasszált, népi demokratikus rendünkkel szemben álló személyeket. A szervezkedés október első napjaiban Budapestről érkezett levelek nyomán indult el. Ezek a levelek szervezkedésre buzdítva, első követelésként az orosz nyelv fakultatívvá tételét irányozzák elő, s kilátásba helyezik további követelések megfogalmazását is. A Szegeden kialakult csoport bizonyos *Lejtényi* nevű joghallgató (apja volt bankigazgató) vezetésével kezdi meg szervezkedését, amelynek eredményeként a csoport létszáma gyorsan növekedik. A csoport — mely nyíltan a DISZ egyetemi munkájának megjavításával lép fel — valójában a DISZ felszámolását, új egyetemi ifjúsági szervezet megalakítását tűzte ki célul. E csoporton belül voltak olyanok, akik tényleg csak a DISZ hibái ellen léptek fel, de túlsúlyba kerültek azok az ellenséges beállítottságú elemek, akik már nyíltan az új ifjúsági szövetség jelszavával léptek fel, azonban konkrét elképzeléseiket, hogy milyen és kié legyen az új ifjúsági szervezet, kit ismer el vezetőjének, ekkor még nem körvonalazták. E csoport tagjai kapcsolatot kerestek más egyetemeken működő, vagy hasonló elképzeléseket valló fiatalokkal és hasonló szervezkedésre késztették őket.

Megjelentek az üzemi DISZ-szervezetek rendezvényein is, azokon a fórumokon, amelyeket a DISZ munkájának megjavítására, a szervezeti élet gyengeségeinek kijavítása érdekében hívtak egybe, s itt támadták a DISZ-t, javasolták a munkásifjúságnak saját külön rétegszervezet létrehozását. Kapcsolatot kerestek és létesítettek a középiskolás és falusi fiatalokkal, ezenkívül igyekeztek megnyerni ügyüknek az egyetemi oktatókat is. Szervezkedésüknek próbáltak legalitást biztosítani, ezért kapcsolatot kerestek a DISZ városi, egyetemi vezetőivel és október 14-én a Tudományegyetemen e szervekkel tárgyalásokat kezdeményeztek. Ezeken a tárgyalásokon kezdetben nem vetették fel nyíltan törekvéseiket, de már kijelentették, hogy a DISZ-ben nem bíznak, új ifjúsági szövetség kell, amely képviseli az egyetem ifjúságának érdekeit. Állították, hogy ez az óhaj az egész egyetemi ifjúság és más egyetemek ifjúságának is óhaja, de támogatja őket az üzemi és falusi fiatalság is, valamint, hogy kapcsolatban állnak más egyetemek, a munkás- és parasztifjúság hasonló véleményt valló, DISZ-be tömörült tagjaival. Ezekre

a bázisokra hivatkozva — amelyek ténylegesen nem léteztek — kijelentették, hogy nem hajlandók tovább a DISZ-t elismerni szervezetüknek. Ezeken a tárgyalásokon már felmerült az egyetemi oktatás reformja, ezen belül a marxista oktatás fakultatívvá tétele, a katonai képzés eltörlése, óraszámcsökkentés, egyetemi autonómia stb. Újabb és újabb tárgyalásokra került sor. Október 15-én már az új ifjúsági szervezet megalakítása került napirendre. Ezzel párosult az egyetemi ifjúság követeléseinek megfogalmazása is. Felvetették összegyetemi ifjúsági gyűlés egybehívásának gondolatát is. A MEFESZ megalakítása, illetve az ifjúsági követelések elfogadtatása céljából e gyűlésre 1956. október 16-án került sor az Auditorium Maximumban. Az új szervezetnek még ekkor nem adtak határozott, megfogalmazott programot, ezt az összegyetemi gyűlés feladatának tartották. A gyűlésen sebtében összeállított, zavaros elképzelésekkel álltak elő, melynek előadója Lejtényi volt. A gyűlésre meghívták a társegyetemek képviselőit is (Dél-Magyarország 1956. okt. 18.).

A DISZ városi és egyetemi vezetői már látták, hogy bizonyos elemek a csoporton belül, a MEFESZ szervezői közül többen, a gyűlést fel akarják használni pártellenes, népi demokrácia ellenes kirohanásokra, fórumot teremteni ellenforradalmi követeléseik megfogalmazására, elfogadtatására és olyan szervezetet kívánnak létrehozni, amely támogatja és szervezi, irányítja mozgalmukat, de ekkor már képtelenek voltak e csoport tevékenységét befolyásolni, szervezkedési szándékától eltéríteni.

Az erre vonatkozó tárgyalások eredménytelennek bizonyultak, ezért figyelmeztették Lejtényit és társait, hogy a gyűlést nem tudják majd kézben tartani, az ellenséges elemek megnyilvánulásaitól megóvni s a következményekért minden felelősség a szervezőkre hárul. A zsúfolásig megtelt Auditorium Maximumban megrendezett gyűlésen vita alakult ki a MEFESZ szervezeti elveiről, azonban a hallgatóságot jobban érdekelték azok a tíz, tizenkét, tizenöt pontból álló követelések, melyet az egyetemi ifjúság követeléseként különböző hangadó, ellenséges elemek terjesztettek elő. A felolvasott pontok között már burkolt és nyílt ellenforradalmi követelések is szerepeltek. Követelték a szovjet csapatok kivonását, a gazdasági kapcsolatok megszakítását a Szovjetunióval, beszéltek az ország kirablásáról, kizsákmányolásáról, tiltakoztak az uránérc kiszállítása ellen stb. Követelték a halálbüntetés, a marxista oktatás, a katonai képzés és az orosz nyelvoktatás eltörlését. A gyűlésről a szegedi Dél-Magyarország ekkori számában az alábbiakat olvashatjuk: *A szegedi egyetemek és főiskola hallgatói kedden este az Ady téri egyetem nagy előadótermében nagygyűlést tartottak. A vita eredményeként új ifjúsági szervezetet alakítottak: a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetségét, a MEFESZ-t. Az alakuló ülés tömeggyűléssé változott át. A fiatalok élesen bírálták az idegen nyelvek, a marxizmus—leninizmus, a honvédelem tanításának mai formáját és rendszerét. Ezen felül elhatározták, hogy politikai követeléseikkel fordulnak az ország vezetőihez.* A Dél-Magyarország október 19-i száma *Az egyetemi ifjúság problémái* címmel szintén cikket közöl az eseményekről. A korábbi és az október 19-i tudósítás sem adja vissza hitelesen azt, ami a teremben lényegében lejátszódott. Emellett a cikk bátorítást nyújt és helyesli a szervezkedést, a MEFESZ megalakítását. A nyílt ellenforradalmi követeléseket meggondolatlanságként említi csupán, holott az egyetemi gyűlésen nyilvánvalóan az ellenforradalmi hangulat lett uralkodóvá. A mérsékletre intőket nem hagyták szóhoz jutni. A MEFESZ-vezérek ugyanis megijedve, tartva a következményektől, magukat, menteni akarva, kapkodva megszavaztatták a MEFESZ létrejöttét, majd a gyűlést „összegyetemi gyűléssé" nyilvánították és szabad folyást engedtek a nyílt ellenforradalmi követeléseknek. (Nem mintha nem értettek volna egyet a követelésekkel, csak még nyíltan nem mertek ezekért felelősséget vállalni.)

A gyűlésen az akkori rektor és számos egyetemi vezető, oktató is részt vett, és ottani passzív magatartásuk ebben a helyzetben hallgatólagos támogatást is jelenthetett, részt vettek továbbá egyes üzemekből a MEFESZ megalakítóival kapcsolatban álló, azokkal szimpatizáló meghívott személyek is. A gyűlés részvevői ezután küldötteket választottak, akiknek feladatuk volt más egyetemek tájékoztatása a szegedi eseményekről, a MEFESZ megalakulásáról és más egyetemek támogatásának, csatlakoztatásuknak megszervezése. A gyűlés még javában tartott, amikor ezek a MEFESZ-összekötők már útban voltak Budapest és más egyetemi városok felé.

Ezekben a napokban az Orvosegyetem és a Pedagógiai Főiskola hallgatói szintén összehívták a MEFESZ alakuló gyűléseiket. Ezek a gyűlések hasonlóan játszódtak le, mint a tudományegyetemi. Követeléseik is hasonlóak voltak. A Dél-Magyarország október 20-i cikke ugyan megállapítja, hogy a megfigyelők sze-

rint a főiskolások gyűlése az egyetemi diákok értekezleténél valamivel enyhébb, kevésbé élénk és határozott légkörben folyt le. Megemlíti, hogy: *„...a felszólalások között elhangzottak ugyan néha naivabb, elnéző mosolyt keltő kívánságok és vélemények is, de mindez egy ilyen s első diákgyűlésen még természetes."* Valójában ezen a gyűlésen is politikai és ellenforradalmi követelések hangzottak el. Az egyetemi és főiskolai oktatással kapcsolatban olyan javaslatok merültek fel, hogy több egyetemi oktató ezeken felháborodva elhagyta a gyűlést.

Az egyetemi hallgatók egy része ebben az időben már napok óta nem járt el az órákra, szervezkedéssel, uszítással, felhívások kidolgozásával, követelések összeállításával foglalkoztak, más városok és a főváros egyetemeit járták, ahol hasonló tárgyalásokkal és szervezkedéssel foglalkoztak. Az egyetemek közt kiépült a rendszeres kapcsolat és hírszolgálat. Megszervezték a gyors tájékozódást, a többi egyetemeken lejátszódó eseményekről. Ezt követően a MEFESZ-szervezetek sorra alakultak meg az egyetem különböző karain. A jogi kari alakuló ülésen részt vett az akkori oktatásügyi miniszter is, ami a kialakult helyzetben kétségtelenül további bátorítást adott a szervezkedéshez. (Dél-Magyarország 1956. okt. 18.).

A tudományegyetemi MEFESZ Bizottság október 21-én újabb gyűlést hívott egybe küldöttválasztás céljából az ekkor már szintén megalakult budapesti MEFESZ értekezletére.

A DISZ egyetemi és városi vezetői még ezekben a napokban is kapcsolatban álltak a MEFESZ-szel, próbálták befolyásolni őket, mérsékelni a szélsőséges megnyilvánulásaikat, eltéríteni őket ellenforradalmi követeléseiktől. Október 22-én azonban a MEFESZ vezetői kijelentették, hogy tovább nincs közös alap a tárgyalásra, az események túlhaladták ezeket és a DISZ vezetői csak időhúzásért tárgyalnak, lekötik a MEFESZ vezetőit, akik emiatt nem tudnak tömegeik között tevékenykedni. Az igazság az volt, hogy Pestről kapott utasítás alapján szakították meg a tárgyalásokat, amelyeknek már valóban nem volt értelmük, mert a MEFESZ vezetői úgy sem tartották be a megállapodásokat. Ezt követően nyíltan kimondták, hogy nincs szükség a MEFESZ pártvezetésére. Egyesek ugyan szóban állították, hogy „igazi" kommunista párt vezetését elismerik, de kijelentették, hogy ilyen nem létezik, így e nyilatkozatok is csak taktikai okokból hangzottak el. (Sz. S. közlése.)

Ugyanebben az időben, október 19 és 23-a között több szegedi üzemben rendeztek vitafórumokat, úgynevezett „ifjúsági parlamenteket". Ezeknek célja a hibák kijavítása, a jobb, egészségesebb szervezeti élet kialakítása volt. Ezek az ifjúsági gyűlések is legtöbb helyen a kétes és ellenséges elemek, elsősorban nem a fiatalok fórumai lettek. A gyűléseken megjelentek a MEFESZ és az egyetemi ifjúság küldöttei, zavart keltettek és segítették az üzemekben levő ellenséges elemek zavarkeltését is. Ilyen gyűlésre került sor 1956. október 23-án a Szegedi Kenderben, ahol a Dél-Magyarország másnapi tudósítása szerint Rákosi felelősségre vonását Nagy Imre visszatérését követelték.

A MEFFSZ és az ellenséges elemek aktivitását segítette a budapesti „Petőfi Kör" mintájára, eredetileg a DISZ irányítása alatt álló vitafórumként indult „József Attila Kör" tevékenysége is — melynek összehívására október 18-án került sor —, tekintve, hogy ez a fent vázolt politikai helyzetben nyílt ellenforradalmi fellépés fórumává vált és ezen a fórumon már csak a rendszer ellenségeit hallgatták meg, a párt álláspontjának kifejtésére nem adtak lehetőséget. Itt lépett fel először *Kovács* József, a később ellenforradalmi tevékenységéért kivégzett vezérszónok és sokan mások, akik később a szegedi ellenforradalmi tanács tagjaiként tevékenykedtek. (A „J. A. Kör" jegyzőkönyvéből.)

A MEFESZ 1956. október 23-a előtt több kísérletet tett arra, hogy az egyetemi ifjúságot az utcára vigye. Kisebb csoportosulások voltak is a Dóm tér és egyetemek környékén, tömeges tüntetésre azonban csak október 23-án este, az emlékezetes Gerő-beszéd után került sor. A tüntetők zöme az egyetemi ifjúság soraiból került ki. A tüntetés során, amely a késő éjszakai órákig tartott, a felzaklatott tömeget a Klauzál téren tájékoztatták a fővárosból érkező egyének a pesti eseményekről, az ifjúság délutáni pesti tüntetéséről. A tüntetők kísérletet tettek az üzemi munkásság megnyerésére is, több üzemhez is felvonultak, s kérték a munkások csatlakozását, majd este a 10 órai műszakváltásnál igyekeztek az üzemből kijövő munkásokat a tüntetéshez felsorakoztatni. Ez azonban még ekkor nem járt sikerrel, csupán néhány munkás csatlakozott a tüntetéshez, amelynek jelszavai között már felhangzott a „ruszkik haza", „jobban mint a lengyelek", „munkás-diák szövetség" stb. (D.-M. 1956. okt. 24.)

Az események ezek után már gyorsan követték egymást. A kezdeményezés a MEFESZ kezéből átkerült az egyetemről és egyéb helyekről kikerült ellenfor-

radalmi elemek kezébe, de az ellenforradalmi tüntetésekben jelentős számban vettek részt továbbra is egyetemi diákok.

Az egyetem vezetői, hogy biztosítsák tevékenységükhöz a tömeg támogatását, a diákotthonokban még ellátást is biztosítottak az itt maradt diákoknak, akik aktívan részt vettek az októberi eseményekben. A vidéki hallgatók jelentős része azonban hazautazott.

Tekintve, hogy a DISZ budapesti központjával megszakadt a kapcsolat s az egyre dühödtebb támadások a DISZ városi vezetőit is, üzemi, hivatali szervezeteit is lehetetlenné tették, az ellenforradalmi események hatására október 25-e után a DISZ Szegeden is beszüntette működését.

AZ IFJÚSÁGI RÉTEGSZERVEZETEK MEGALAKULÁSA

Az ellenforradalmi események következtében üzemeinkben szünetelt a munka, iskoláinkban a tanítás. A vidéki munkások és tanulók lakóhelyeikre távoztak.

1956. november 1-e után a kommunisták Szegeden már hozzákezdtek a szervezkedéshez. November 2-re, az akkori pártoktatók házába összehívták a kommunista aktívákat, ahol határoztak a párt újjászervezéséről. November 5-én — Kádár János 4-i rádióbeszéde után — megalakult az MSZMP Szegedi Ideiglenes Intéző Bizottsága, amely már november 8-ra tanácskozásra hívja össze a kommunistákat. Megkezdődött a kibontakozás.

November 4-e után az MSZMP-vel és a kormánnyal szemben álló MEFESZ-en kívül más ifjúsági szervezet nem volt Szegeden. A Dél-Magyarország (nov. 2-án) hírt ad ugyan arról, hogy október 28-án a Szegedi Kéziszerszámgyárban a DISZ-ből kivált munkásfiatalok létrehoztak egy Munkás Ifjúsági Szövetséget — MISZ —, amelynek elnökségében a korábbi DISZ-titkár is helyt kapott, és amelyhez csatlakozásukat a Szegedi Kender, Jutafonó, Textilművek és a Fémipari Vállalat fiataljai is bejelentették, de ennek aktív működéséről a későbbiek során nem tudunk. (Az említett DISZ-titkár később disszidált.) A MEFESZ szegedi vezetői közül is többen kiszöktek az országból. Egyesek Budapesten és Szegeden a nemzetőrségben fegyveresen részt vettek az ellenforradalmi eseményekben, ezért november 4-e után őrizetbe kerültek. A MEFESZ-szervezet sem működött, újjászerveződése csak az oktatás újrakezdésekor történt meg. A MEFESZ vezetésében, ahova az MSZMP a párttal lojális elemeket és kommunista fiatalokat is delegált, (*Kuczik* I., *Pásztor* I., *Zlehovszki* I.), ekkorra már komoly változások történtek. Szükség volt azonban ezenkívül a munkásifjúság összefogására, amely a DISZ felbomlása után szervezetlen maradt. Ezért a november 4-ét követő napokban a DISZ és az Úttörő Szövetség volt kommunista vezetői nyolctagú ideiglenes intéző bizottságot (dr. *Széll* É., *Sipos* G., *Kovács* A., *Németh* L., *Komáromi* I., *Balassy* S., *Andrássy* L., *Czikora* S.) alakítottak egy ifjúsági szervezet létrehozására. E szervezet elsősorban a munkásifjúságot tömörítette volna. Az Ideiglenes Intéző Bizottság a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány támogatására, a szocializmus építése mögé kívánta felsorakoztatni a munkásfiatalokat. A mozgalom formáira vonatkozó elképzelések között, mint szervezési eszköz, mindenekelőtt színes szórakozási program biztosítása is szerepelt. Ekkor a még sok tisztázatlan politikai és szervezeti probléma miatt a bizottságnak se volt egységes elképzelése a szervezet feladataira vonatkozóan. Így majdnem egy hónapig tájékozódással, vitatkozással, tervezgetéssel, a fiatalokkal való beszélgetéssel telt el az idő s az intéző bizottság konkrét eredményt nem tudott felmutatni. Az Ideiglenes Intéző Bizottság tagjai s a köréjük tömörült még kis számú kommunista fiatal részt vett az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottságának akcióiban. (Éjszakai plakátragasztás, röpcédulázás, felhívások szövegezése, jelszavak meszelése stb.) Az ifjúsági intéző bizottság első felhívásai még igen kiforratlanok voltak. Az egyik felhívásában pl. a következő szöveg szerepel:

„Az elmúlt hetek forradalmi lángját a magyar fiatalság gyújtotta meg... Az áldozat, amit hoztatok, egész sor vívmányt valósít meg és foglal magában. A forradalom tisztasága a ti szilárd hazafiságotokon is nyugszik.

Az elért eredmények megtartásán és további fejlesztésén nektek is őrködnötök kell. Az egyes forradalmi szervekben részt kell vennetek. A munkástanácsokban is, hogy ott a magyar fiatalságot méltóképpen képviseljétek... Az ifjúság demokratikus vívmányainak biztosítását a Kádár-kormány programja és eddigi tettei reálissá teszik, és ezért az Ifjúsági Intéző Bizottság a Kádár-kormány politikája mellett áll.

Fontos, hogy az ifjúság érdekeinek megvédésére Szeged fiatalsága létrehozza szervezeteit. Ennek előkészítésére megalakult Szegeden a Magyar Forradalmi Ifjúmunkás Szövetség Ideiglenes Intéző Bizottsága."

Ezen a felhíváson már — amelyet a Szegedi Néplap november 22-én megjelent számában találhatunk — aláírásként a *Magyar Forradalmi Ifjúmunkás Szövetség Ideiglenes Intéző Bizottsága* szerepel.

Tehát e korábban létrejött Ifjúsági Intéző Bizottság a Budapesten időközben megalakult MAFISZ ifjúsági szervezetet támogatta, mivel próbálkozásai önálló helyi ifjúsági szövetség létrehozására nem jártak sikerrel. Az Ideiglenes Intéző Bizottság csak keretként fogadta el a Budapesti MAFISZ célkitűzéseit, tekintve, hogy már ekkor szilárd, kommunista álláspontot képviselt. A párttól és kormánytól független ifjúsági szövetség jelszavát elvetette s a kormányt támogatta, ezt felhívásában is közzétette. Az október 23-ával kezdődött eseményeket határozottan ellenforradalomként értékelte, kiadványai a kormány melletti nyílt kiállásról, a szocializmus építésének igenléséről, a korábbi események elismeréséről tanúskodtak. Nem siették el a szervezetek létrehozását, viszont olyan fiatalok körében végeztek szervező munkát, akik az MSZMP és a kormány politikáját támogatták. Ezekből a fiatalokból alakították meg 1957. január elején az első MAFISZ-szervezeteket. (A. L. szóbeli visszaemlékezése.)

Az ebben az időben Budapestről érkezett MAFISZ-kiadványokat az Intéző Bizottság nem juttatta el az üzemek fiatalságához, tekintve, hogy ezekben ilyen részek is szerepeltek: *„Október 23-a az ifjúmunkások, egyetemisták, az egész ország fiataljainak, egész népünknek nagy megújhodást hozó demokratikus forradalma volt."* (MAFISZ felhívása 1956. november 17.) Ezek a felhívások, vitaindító levelek az ifjúság kezébe kerülve gátolták volna a kibontakozást, hátráltatták volna a tisztánlátást, fokozták volna a még meglevő politikai zavarokat és nem is egyeztek meg a Szegedi Intéző Bizottság nézeteivel. A MAFISZ Budapesti Intéző Bizottságának egy másik leveléből olvashatjuk pl.:

„Harcokban született szövetségünket azoknak az ifjúmunkásoknak akarata hozta létre, akiket október 23-án hosszú esztendők felgyülemlett elkeseredése vitt az utcára... Szövetségünk az ifjúmunkások, ipari tanulók, műszaki értelmiségiek, a kereskedelem és a hivatalok ifjú dolgozóinak szervezete. Önálló szervezet abban az értelemben is, hogy független a pártoktól és a kormánytól... ugyanakkor fenntartja magának a jogot, hogy javaslatokkal éljen és fellépjen minden olyan intézkedés ellen, mely sérti a munkásifjúság érdekeit"...

„Üdvözöljük október 23-a szülöttjét: az üzemi munkástanácsokat. Tőlük várjuk, hogy az ifjúmunkások sok gondja, fájó sérelme megoldást nyerjen"... (Megjelent kivonatosan a Népszabadság 1956. december 25-i számában.)

Tehát a MAFISZ központi felhívásaiban következetesen elhatárolta magát a párttól és kormánytól, ugyanakkor azonban jogot formált magának ahhoz, hogy ezek intézkedéseivel vitatkozzon — másrészt elismeri az ellenforradalom szülöttjét, a munkástanácsokat és problémáinak megoldását is ezektől várja.

A MAFISZ országos kiadványai később a konszolidáció előrehaladásával egyre reálisabb hangot ütnek meg, ahogyan tisztázódnak a frontok és csökken a zűrzavar s a fiatalok jelentősebb része is egyre tisztábban lát. Ez tükröződik a MAFISZ 1957. február 11-én kiadott levelében, amely többek között így szól: *„... Mi a véleményünk tehát az október 23-a és november 4-e közötti eseményekről? Egyértelműen azt mondjuk: Magyarországon ebben az időben ellenforradalom volt. Semmiféle szabadságharc, semmiféle forradalom nem volt. Ezt csak azok terjesztik és akarják elhitetni, akik elejétől végig leplezni akarták és most is leplezik bűnös, népellenes tevékenységüket..."* majd tovább *„... Nem tudjuk, milyen jogon merik forradalomnak nevezni azt, ahol a nép érdekeinek legkövetkezetesebb képviselőit, harcosait, a kommunistákat üldözik, életre-halálra hajszolják és becstelen módon kivégzik..." „... Helytelen volt az a korábbi meghatározásunk, hogy az ifjúmunkás szövetség független a párttól. Ez csak akkor helyes, ha a függetlenség alatt szervezeti önállóságot értünk."* (A MAFISZ Központ 1957. febr. 17-i leveléből.)

A MAFISZ éppen e fentiekből is kitűnő, zavaros, sőt kezdetben egyenesen ellenforradalmi jellegű programja, felemás, ködösítő állásfoglalása miatt egy időben nem talált támogatásra Szegeden. Nem is indult meg komolyabb szervezés, majd csak akkor, amikor alapvető elvi kérdések tisztázódtak. Végül is január elején értek meg a feltételek a MAFISZ szervezeteinek megalakítására. 1957. január 14-én a MAFISZ Intéző Bizottsága ütemtervet dolgozott ki, amely szerint Szegeden 1957. január 31-ig 70 alapszervezet létrehozását és ugyanannyi előkészítését vállalta. A MAFISZ szerény lehetőségeihez mérten is igyekezett gazdag programot nyújtani a fiataloknak. A szakszervezeti székházban rendszeres táncdélutánokat szerveztek, melyek igen látogatottak voltak. Annál is inkább, mert a fiataloknak egyedüli lehetőségük a szórakozásra a kijárási tilalom miatt csak itt nyílt ebben

az időben. Ezek kiválló beszélgetési, szervezési lehetőségek is voltak. Megszervezte az ifjúsági filmvetítéseket, jégpályát létesített, csónaképítő és barkács-szakkört hozott létre a fiatalok foglalkoztatására, miközben az üzemekben folyt a harc az ifjúság megnyeréséért. (A. L. anyaga és a Szegedi Néplap 1957. I. 20., 27., II. 1., III. 1., 2. sz.) A munkástanácsok is igyekeztek megnyerni az ifjúságot saját érdekeiknek. Megjelentek a MAFISZ alakuló ülésein, rendezvényein és pl. a Ruhagyárban a munkástanács elnöke minden támogatást megígért a MAFISZ-nak a kölcsönös együttműködés zálogaként. („Döntöttek a Ruhaipari fiatalok". Szegedi Néplap 1957. II. 13.) A már létrejött MSZMP üzemi szervezetek is sokat foglalkoztak az ifjúsággal, az ő közvetlen támogatásuk eredményeként alakultak meg legtöbb helyen a MAFISZ szervezetei, mindenekelőtt a párthoz közel álló fiatalokból. Helyenként — mint pl. a Jutafonóban — a munkástanács kezdte meg a MAFISZ megalakítását, több helyre azonban nem engedte be a MAFISZ szervezőit. A MAFISZ kétségtelenül komoly eredményei ellenére sem volt és nem lett népszerű Szegeden.

A MAFISZ szervezése közben több üzemben felmerült a fiatalok részéről *Kommunista Ifjúmunkás Szövetség* létrehozásának gondolata is. Ennek következtében a MAFISZ első szervezési lendülete — melynek nyomán 10 helyen alakult alapszervezet — leállt, illetve a további szervező munkát a MAFISZ Intéző Bizottsága leállította. (MAFISZ-szervezetek alakultak ez időre már a következő helyeken: Ruhagyár, Vendéglátó Vállalat, Falemezgyár, Ládagyár, MTH Intézet, Szalámigyár, Ságváritelep, Ingatlankezelő Vállalat, Kéziszerszámgyár, MÁV Igazgatóság.)

Mind több üzemből és intézményből érkezett kérelem egyértelműen kommunista ifjúsági szervezet megalakítására (Újszegedi Kender, Ruhagyár, Szalámigyár, Tudományegyetem stb.) hiszen a megalakult MAFISZ-szervezetek tagjainak többsége kommunista meggyőződésű fiatal volt, így értelemszerűen — még az MSZMP ifjúságról szóló határozata előtt — szimpatizáltak a Kommunista Ifjúmunkás Szövetség megalakításának gondolatával.

(Folytatjuk.)

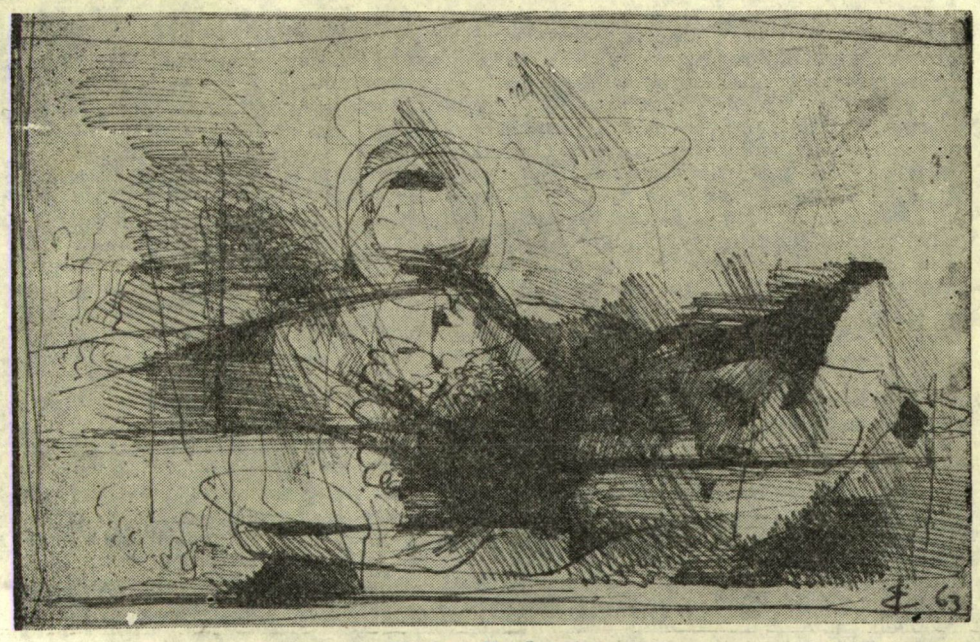

Fischer Ernő rajza